

Nogle betragtninger over udviklingen i restindkomsten fra 1965

Kjeld Bjerke

Hvidovre

*SUMMARY: The book *The Development in Entrepreneurial Income 1949-1965* by Kjeld Bjerke and Kai Vangskjær among other things shows the development in the factors influencing the changes in entrepreneurial income (residual income), mainly: labour productivity, output prices, wages and employment. As stated in the book the investigation is terminated with figures for 1965. In this article I have therefore – in arrangement with Mr. Vangskjær – brought up to date the main figures until 1972. It is pointed out that the development in labour productivity is inversely correlated with the development in prices, and that the percentage increase in wages generally has been the same within the individual manufacturing industries.*

Den omlægning og udvidelse af inddelingsgrundlaget vedr. den industrielle produktionsstatistik hovedbrancher, som Danmarks Statistik gennemførte i 1965, bevirkede, at undersøgelsen af udviklingen i bruttorestindkomsten med særlig henblik på industrien, som er behandlet i bogen af Kjeld Bjerke og Kai Vangskjær: *Nogle betragtninger over udviklingen i restindkomsten 1949 til 1965*, ikke gik længere end til 1965. For de mere summariske oplysningers vedkommende, som blev givet for perioden 1949–1965 har jeg ment, at det ville være rimeligt at føre beskrivelsen noget videre.

Med hensyn til den nærmere redegørelse for den måde, restindkomsten er belyst på i relation til beskæftigelsen, arbejdsproduktiviteten, priserne og lønnen, skal henvises til bogen. Da det er hensigten med denne artikel først og fremmest at give et supplement til bogen, lægges der mest vægt på at få offentliggjort et tabelmateriale til belysning af udviklingen.

Tabel 1 viser for samtlige erhverv under ét udviklingen i restindkomsten og lønudgiften fra 1965 til 1973. Det ses, at lønudgiften er steget væsentlig stærkere end nettorestindkomsten – med henholdsvis 159 pct. og 89 pct. fra 1965 til 1973, og ligesom i den foregående periode viser det sig, at de procentvise forskydninger i restindkomsten – ikke mindst i nettorestindkomsten – varierer stær-

Nogle betragtninger over udviklingen i restindkomsten fra 1965

Kjeld Bjerke

Hvidovre

*SUMMARY: The book *The Development in Entrepreneurial Income 1949-1965* by Kjeld Bjerke and Kai Vangskjær among other things shows the development in the factors influencing the changes in entrepreneurial income (residual income), mainly: labour productivity, output prices, wages and employment. As stated in the book the investigation is terminated with figures for 1965. In this article I have therefore – in arrangement with Mr. Vangskjær – brought up to date the main figures until 1972. It is pointed out that the development in labour productivity is inversely correlated with the development in prices, and that the percentage increase in wages generally has been the same within the individual manufacturing industries.*

Den omlægning og udvidelse af inddelingsgrundlaget vedr. den industrielle produktionsstatistik hovedbrancher, som Danmarks Statistik gennemførte i 1965, bevirkede, at undersøgelsen af udviklingen i bruttorestindkomsten med særlig henblik på industrien, som er behandlet i bogen af Kjeld Bjerke og Kai Vangskjær: *Nogle betragtninger over udviklingen i restindkomsten 1949 til 1965*, ikke gik længere end til 1965. For de mere summariske oplysningers vedkommende, som blev givet for perioden 1949–1965 har jeg ment, at det ville være rimeligt at føre beskrivelsen noget videre.

Med hensyn til den nærmere redegørelse for den måde, restindkomsten er belyst på i relation til beskæftigelsen, arbejdsproduktiviteten, priserne og lønnen, skal henvises til bogen. Da det er hensigten med denne artikel først og fremmest at give et supplement til bogen, lægges der mest vægt på at få offentliggjort et tabelmateriale til belysning af udviklingen.

Tabel 1 viser for samtlige erhverv under ét udviklingen i restindkomsten og lønudgiften fra 1965 til 1973. Det ses, at lønudgiften er steget væsentlig stærkere end nettorestindkomsten – med henholdsvis 159 pct. og 89 pct. fra 1965 til 1973, og ligesom i den foregående periode viser det sig, at de procentvise forskydninger i restindkomsten – ikke mindst i nettorestindkomsten – varierer stær-

TABEL 1. Nettofaktorindkomst, lønudgift, netto- og bruttorestindkomst 1965-1973

	Nettofaktorindkomst		Løn-udgift		Nettorest-Bruttorest-indkomst		Indeks 1965 = 100		Arlig procentvis forskydning			
	mio kr.	mio kr.	mio kr.	mio kr.	mio kr.	mio kr.	Løn-udgift	Nettorest-Bruttorest-indkomst	Nettofaktorindkomst	Løn-udgift	Nettorest-Bruttorest-indkomst	
1965	56912	34390	22522	33901	100,0	100,0	100,0	100,0	8,9	11,5	4,8	7,3
1966	61955	38357	23598	36383	108,9	111,5	104,8	107,3	9,5	10,2	8,4	8,9
1967	67833	42258	25575	39610	119,2	122,9	113,5	116,8	8,9	11,1	5,3	7,0
1968	73844	46926	26918	42392	129,8	136,5	119,5	125,0	14,2	13,1	16,0	13,3
1969	84319	53099	31220	48014	148,2	154,4	138,6	141,6	10,7	14,4	4,3	8,0
1970	93310	60752	32558	51839	164,0	176,7	144,6	152,9	9,3	13,2	2,1	5,6
1971	102019	68785	33234	54754	179,3	200,0	147,6	161,5	12,5	12,0	13,4	12,9
1972	114758	77661	37697	61834	201,6	224,1	167,4	182,4	14,7	15,5	12,9	13,3
1973	131589	89021	42568	70080	231,2	258,9	189,0	206,7				

KILDE: Statistisk 10-års oversigt 73. SE 44/75.

kere end i lønudgiften. Den mindste årlige forskydning i lønudgiften er 10 pct., den største godt 15 pct., medens de tilsvarende procenter for nettoestindkomsten er 5,3 pct. og 16 pct.

TABEL 2. Indeks for beskæftigelse, arbejdsproduktiviteten, priser og løn (1965=100)

	Beskæftigelse	Prisindeks for nettofaktorindkomst	Arbejdsproduktiviteten	NFI i løb. priser pr. beskæftiget	Lønudgift pr. beskæftiget
1965	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1966	101,0	107,3	100,5	107,8	110,4
1967	101,8	113,1	103,5	117,1	120,7
1968	101,6	117,6	108,7	127,8	134,4
1969	103,4	123,1	116,4	143,3	149,3
1970	104,5	134,0	117,1	156,9	169,1
1971	105,3	141,7	120,1	170,3	189,9
1972	105,2	152,2	126,0	191,6	213,0
1973	106,0	170,0	128,3	218,1	244,2

KILDE: Statistisk 10-års oversigt 73, SE nr. 44/75 samt materiale i Danmarks Statistik.

I tabel 2 er belyst udviklingen i de indikatorer, der nærmere er omtalt i bogen, der indgår i ligningen

$$R = B \left(\frac{Q}{B} \cdot P - L \right)$$

I dette udtryk er R = restindkomsten, B = beskæftigelsen, Q = nettofaktorindkomsten i faste priser, P = det afledede prisindeks og L = lønnen (dvs. lønudgiften : beskæftigelsen). $\frac{Q}{B}$ er følgelig = arbejdsproduktiviteten.

Også indenfor denne periode (1965-73) ses det, hvorledes lønudgiften pr. beskæftiget (lønnen) er steget langt stærkere end priserne og arbejdsproduktiviteten. Medens lønudgiften pr. beskæftiget er steget med 144 pct. fra 1965 til 1973, er priserne steget med 70 pct. og arbejdsproduktiviteten med knap 30 pct. Stigningen i produktet af disse to størrelser, som påvirker restindkomsten i forbindelse med lønudviklingen, er ikke steget så meget som lønnen - med 118 pct. Beskæftigelsen er kun forøget med 6 pct.

Resultatet bliver, som allerede nævnt, at nettoestindkomsten kun er steget med knap 89 pct. i perioden fra 1965 til 1973 mod en stigning i lønudgiften på 159 pct.

TABEL 3. Årlige forskydninger i nettofaktorindkomst, lønudgift og nettoestindkomst (mio kr.)

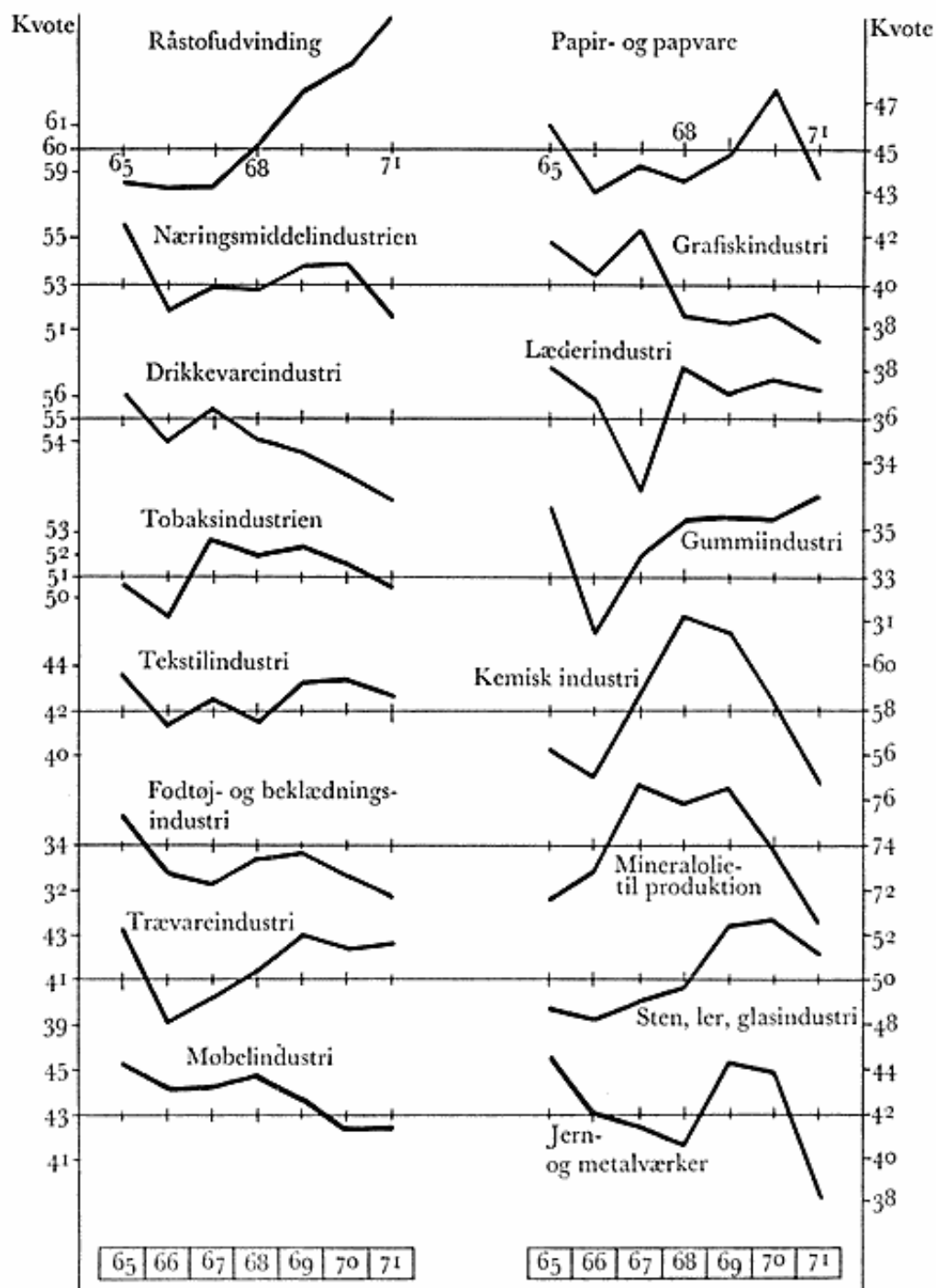
	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
<i>Nettofaktorindkomst:</i>								
1. Arbejdsproduktivitet (a)	269	1895	3354	5305	507	2391	5012	2095
2. Afledt af beskæftigelsen (b)	554	508	-159	1335	897	714	-97	875
3. Prisændring	4220	3475	2816	3835	7587	5571	7824	13861
4. I alt	5043	5878	6011	10475	8991	8676	12739	16831
Forskydning i pct.	8,9	9,5	8,9	14,2	10,7	9,3	12,5	14,7
<i>Lønudgift:</i>								
5. Beskæftigelse (c)	335	314	-99	848	565	465	-653	677
6. Løn (d)	3632	3587	4767	5325	7088	7535	8929	11283
7. I alt	3967	3901	4668	6173	7653	8000	8276	11960
Forskydning i pct.	11,5	10,2	11,1	13,1	14,4	13,2	12,0	15,5
<i>Forskel: nettoestindkomst:</i>								
8. Virkning af arbejdsproduktivitet og pris minus løn.....	857	1783	1403	3815	1006	427	3907	4673
9. I øvrigt (2 minus 5)	219	194	-60	487	332	249	556	198
10. I alt (4 minus 7)	1076	1977	1343	4302	1338	676	4463	4871
Forskydning i pct.	4,8	8,4	5,3	16,0	4,3	2,1	13,4	12,9

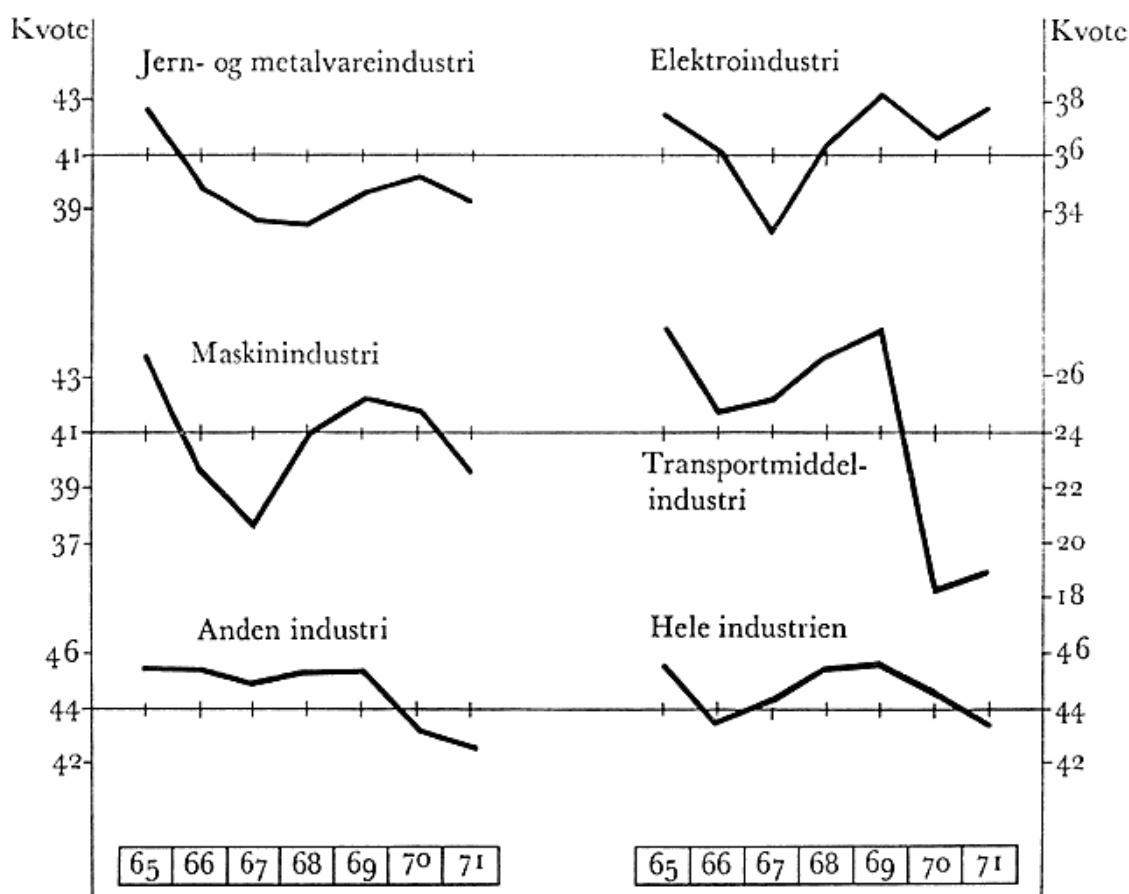
NOTER: (a) Beregnet ved at multiplicere antal beskæftigede lønmodtagere i 1965 med indeks for nettofaktorindkomsten pr. beskæftiget. (b) Beregnet ved at multiplicere nettofaktorindkomsten i faste priser 1965 med indeks for antal beskæftigede lønmodtagere. (c) Beregnet ved at multiplicere lønudgiften i 1965 med indeks for antal beskæftigede. (d) Beregnet ved at multiplicere antal beskæftigede lønmodtagere i 1965 med lønudgiften pr. beskæftiget.

I tabel 3 er i stedet for indekstal beregnet de årlige forskydninger angivet i mio kr. Den overvejende del af stigningen i nettofaktorindkomsten skyldes prisændringer, og de årlige forøgelse har med det voksende inflationspres været stærkt stigende fra 1967/68 til 1972/73.

Med hensyn til arbejdsproduktiviteten har den især i årene fra 1967 til 1968, 1968 til 1969 og 1971 til 1972 bidraget stærkt til forøgelsen i nettofaktorindkomsten, beskæftigelsen har derimod, ligesom i den foregående periode, kun haft en væsentlig mindre betydning, således at den forøgede arbejdsproduktivitet skyldes stærke stigninger i faktorindkomsten i faste priser – altså i produktionen.

Restindkomsten fremkommer som forskellen mellem nettofaktorindkomsten og lønudgiften. Med hensyn til ændringerne i lønudgiften er den del, der skyldes de stigende lønninger, den helt dominerende faktor, og i løbet af perioden er der sket en stærk forøgelse i de årlige forskydninger.

Betragter man $(\frac{Q}{P} - L)$ vil det ses, at denne størrelse, der giver udtryk for spændingen mellem arbejdsproduktivitet og priser på den ene side og lønnen på den anden, på grund af de stærke prisstigninger (inflationen) og for en del af årene kraftige stigninger i arbejdsproduktiviteten, har bidraget til betydelige forøgelser i restindkomsten i årene 1968-69, 1971-72 og 1972-73. De stærke forøgelser i lønnen er i disse år holdt i skak af pris- og produktivtetsstigningerne.

De således nævnte forskydninger i de enkelte faktoreres indflydelse på udviklingen i restindkomsten i periodens løb belyses også i tabel 4. Medens arbejdsproduktivitets bidrag til stigningen i nettofaktorindkomsten i perioden 1965/66 til 1968/69 udgjorde ca. 40 pct., var bidraget den følgende periode kun godt 20 pct. I modsætning hertil steg bidraget fra prisstigninger fra godt 50 pct. til næsten 75 pct.

Spændingen mellem arbejdsproduktivitet og pris på den ene side og lønnen på den anden påvirkes af udviklingen i de nævnte faktorer. Som det ses, udgør

TABEL 4. Ændring i nettofaktorindkomst, lønudgift og nettorestindkomst

	1965/1966– 1968/1969		1969/1970– 1972/1973		1965/1966– 1972/1973	
	mio kr.	pct.	mio kr.	pct.	mio kr.	pct.
<i>Nettofaktorindkomst</i>						
1. Arbejdsproduktivitet	10823	39,5	10005	21,2	20828	27,9
2. Afledt af beskæftigelsen ...	2238	8,2	2389	5,0	4627	6,2
3. Prisændring	14346	52,3	34843	73,8	49189	65,9
4. I alt	27407	100,0	47237	100,0	74644	100,0
<i>Lønudgift</i>						
5. Beskæftigelse	1398	5,1	1054	2,2	2452	3,3
6. Løn	17311	63,2	34835	73,8	52146	69,8
7. I alt	18709	68,3	35889	76,0	54598	73,1
<i>Forskel: nettorestindkomst</i>						
8. Virkning af arbejdsproduk- tivitet og pris minus løn ...	7858	28,7	10013	21,2	17871	23,9
9. I øvrigt (2 minus 5)	840	3,0	1335	2,8	2175	2,9
10. I alt (4 minus 7)	8698	31,7	11348	24,0	20046	26,8

TABEL 5. Bruttoestindkomst i pct. af bruttofaktorindkomst

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Råstofudvinding	58,4	58,1	58,3	60,1	62,5	63,8	66,4
Næringsmiddelindustri	55,6	51,9	52,9	52,8	53,6	53,7	51,5
Drikkevareindustri	56,1	54,0	55,3	54,0	53,4	52,3	51,4
Tobaksindustri	50,8	49,1	52,8	52,0	52,3	51,6	50,6
Tekstilindustri	43,6	41,2	42,5	41,7	43,1	43,3	42,8
Fodtøjs- og beklædningsindustri ...	35,4	32,9	32,2	33,2	33,7	32,8	31,8
Træindustri	43,2	39,1	40,1	41,4	43,0	42,4	42,6
Møbelindustri	45,3	44,1	44,1	44,7	43,8	42,2	42,2
Papir- og papirvareindustri	46,0	43,0	44,1	43,6	44,9	47,7	43,7
Grafisk industri	41,9	40,3	42,4	38,5	38,1	38,6	37,2
Læderindustri	38,3	36,9	32,6	38,1	37,0	37,8	37,2
Gummiindustri	36,1	30,2	33,9	35,4	35,6	35,6	36,6
Kemisk industri	56,2	55,0	58,5	62,1	61,6	58,1	54,9
Mineralolie- og kulprod.	71,6	72,9	76,8	75,9	76,5	73,9	70,4
Sten, ler- og glasindustri	48,8	48,2	49,0	49,7	52,3	52,7	51,1
Jern- og metalværker	44,6	42,0	41,4	40,8	44,2	43,9	38,2
Jern- og metalvareindustri	42,7	39,9	38,8	38,6	39,8	40,1	39,1
Maskinindustri	43,9	39,7	37,7	41,0	41,1	40,8	39,4
Elektroindustri	37,3	36,1	33,1	36,3	38,1	36,6	37,9
Transportmiddelindustri	27,9	24,7	25,1	26,8	27,6	18,2	19,0
Anden industri	45,4	45,3	45,0	45,5	45,4	43,2	42,6
Hele industrien	45,6	43,4	44,2	45,3	45,6	44,6	43,3

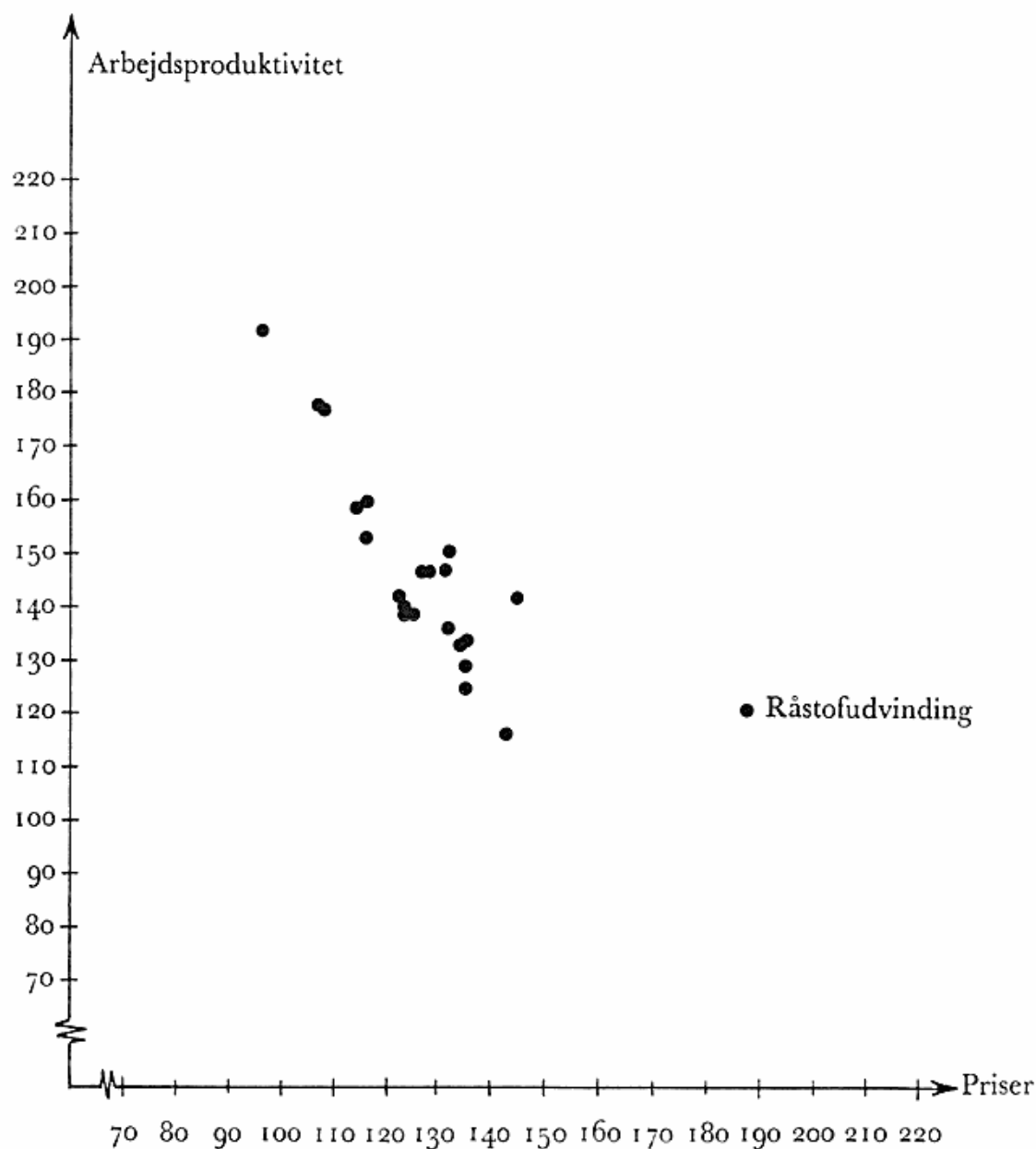
bidraget fra lønforøgelsen i den første periode 63 pct. mod i den følgende periode ca. 74 pct.

De ændringer, der er sket, har ført til, at ændringerne i restindkomsten i forhold til nettofaktorindkomsten i perioden 1965/66 til 1968/69 udgjorde ca. 32 pct. mod kun 24 pct. i den følgende periode.

Den ændrede mere specificerede inddeling af hovedbrancherne for industrien fremgår af tabel 5, hvor der for perioden 1965 til 1971 er anført brutto-restindkomsten i pct. af bruttofaktorindkomsten (dvs. restindkomstkvoten). Indenfor denne relativt korte periode synes der at have fundet ret stærke ændringer sted i kvoten for flere af brancherne. Det er et overvejende træk, at restindkomstkvoten viser en faldende tendens i de første år. Derefter er der for mange brancher en forøgelse i kvoten, som dog i den seneste periode atter viser nedgang, jfr. diagram 1. De nævnte ændringer skyldes som nævnt, at spændingen mellem arbejdsproduktivitet og priser på den ene side og lønnen på den anden side ikke er den samme i løbet af perioden. Dette fremgår nærmere af bilagstabellen, hvor

TABEL 6. *Indeks for arbejdsproduktivitet og pris i 1971 (1965 = 100)*

	Arbejds- produk- tivitet	Pris
Grafisk industri	116	143
(Råstofudvinding)	(121)	(188)
Jern- og metalværker	125	135
Transportmiddelindustri	129	135
Jern- og metalvareindustri	133	134
Møbelindustri	134	135
Næringsmiddelindustri	136	132
Maskinindustri	139	123
Anden industri	139	125
Drikkevarerindustri	140	123
Fodtøj- og beklædningsindustri	142	122
Sten-, ler- og glasindustri	142	145
Træindustri	147	131
Papir- og papirvareindustri	147	128
Gummiindustri	151	132
Læderindustri	153	116
Kemisk industri	159	114
Elektroindustri	165	116
Tobaksindustri	177	108
Tekstilindustri	178	107
Mineralolie- og kulproduktionsindustri	192	96

der for brancherne for de enkelte år er anført arbejdsproduktivitet, prisindeks, bruttofaktoriindkomst pr. beskæftiget og lønudgift pr. beskæftiget.

Et af de væsentlige spørgsmål, som er belyst i bogen, er sammenhængen mellem udviklingen i arbejdsproduktiviteten og priserne, idet det viste sig, at disse størrelser var omvendt korrelerede. Også for perioden efter 1965 viser udviklingen, at de to størrelser er omvendt korrelerede, jfr. diagram 2 og tabel 6,

hvor brancherne er stillet op efter stigende arbejdsproduktivitet. Den eneste branche, som ikke ligger i nærheden af regressionslinien, er råstofudvinding.

TABEL 7. *Spredning i indeks for arbejdsproduktivitet, pris og løn*

Indeks 1971 (1965 = 100)	Arbejds- produk- tivitet	Pris	Løn
under 120	1	6	
120 - 139	8	12	
140 - 159	8	2	
160 - 179	3		
180 - 199	1	1	17
200 - 219			4
220 - 239			
240 og derover			

Et andet spørgsmål, som var af betydning, er den gennemgående ensartede forøgelse i lønnen uanset branche. Lønfastsættelsen sker på et mere generelt plan i modsætning til priser og arbejdsproduktivitet, som er branchebestemt. Dette fremgår af tabel 7, hvor der for 1971 er anført spredningen i de omhandlede tre størrelser for 1971 (1965 = 100).

BILAGSTABEL: *Indeks for arbejdsproduktivitet, prisindeks, indeks for bruttofaktoriindkomst pr. beskæftiget og lønindeks*

		1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Råstofudvinding	Arbejdsproduktivitet	100	102	109	124	141	149	121
	Prisindeks for bruttofaktorindkomst	100	110	117	120	125	132	188
	Bruttofaktorindkomst pr. beskæftiget	100	112	127	148	176	198	227
	Lønudgift pr. beskæftiget	100	113	127	142	158	176	201
	Arbejdsproduktivitet	100	101	112	121	132	137	136
Næringsmiddel- industri	Prisindeks for bruttofaktorindkomst	100	105	108	110	114	121	132
	Bruttofaktorindkomst pr. beskæftiget	100	106	120	133	151	165	179
	Lønudgift pr. beskæftiget	100	115	127	141	157	176	202
	Arbejdsproduktivitet	100	101	112	121	132	137	136

hvor brancherne er stillet op efter stigende arbejdsproduktivitet. Den eneste branche, som ikke ligger i nærheden af regressionslinien, er råstofudvinding.

TABEL 7. *Spredning i indeks for arbejdsproduktivitet, pris og løn*

Indeks 1971 (1965 = 100)	Arbejds- produk- tivitet	Pris	Løn
under 120	1	6	
120 - 139	8	12	
140 - 159	8	2	
160 - 179	3		
180 - 199	1	1	17
200 - 219			4
220 - 239			
240 og derover			

Et andet spørgsmål, som var af betydning, er den gennemgående ensartede forøgelse i lønnen uanset branche. Lønfastsættelsen sker på et mere generelt plan i modsætning til priser og arbejdsproduktivitet, som er branchebestemt. Dette fremgår af tabel 7, hvor der for 1971 er anført spredningen i de omhandlede tre størrelser for 1971 (1965 = 100).

BILAGSTABEL: *Indeks for arbejdsproduktivitet, prisindeks, indeks for bruttofaktoriindkomst pr. beskæftiget og lønindeks*

		1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Råstofudvinding	Arbejdsproduktivitet	100	102	109	124	141	149	121
	Prisindeks for bruttofaktorindkomst	100	110	117	120	125	132	188
	Bruttofaktorindkomst pr. beskæftiget	100	112	127	148	176	198	227
	Lønudgift pr. beskæftiget	100	113	127	142	158	176	201
	Arbejdsproduktivitet	100	101	112	121	132	137	136
Næringsmiddel- industri	Prisindeks for bruttofaktorindkomst	100	105	108	110	114	121	132
	Bruttofaktorindkomst pr. beskæftiget	100	106	120	133	151	165	179
	Lønudgift pr. beskæftiget	100	115	127	141	157	176	202
	Arbejdsproduktivitet	100	101	112	121	132	137	136